

Ο Κατάλογος Εγκρίτων Επιστημονικών Περιοδικών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (ΚΕΕΠ)

Κώστας Ζωντανός, Στέλιος Κατρανίδης

{zontanos; katranid}@uom.gr

Περίληψη

Το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας είναι ίσως το πρώτο πανεπιστήμιο στην Ελλάδα το οποίο από τις αρχές του 2009 διαθέτει ιδιαίτερο κατάλογο αξιολογικής κατάταξης περιοδικών επίσημα εγκεκριμένο με απόφαση της Συγκλήτου. Περιλαμβάνει, ιεραρχημένα σε τέσσερις κατηγορίες, περισσότερα από 3.500 περιοδικά για 15 γνωστικά αντικείμενα που αντιστοιχούν σε πεδία ερευνητικής δραστηριότητας των τμημάτων του Πανεπιστημίου. Σκοπός της σύνταξης του καταλόγου ήταν η βράβευση και γενικότερα η υποκίνηση υψηλής ερευνητικής ποιότητας επιστημονικού έργου από τα μέλη ΔΕΠ, ΕΕΔΙΠ, υποψήφιους διδάκτορες και φοιτητές του Πανεπιστημίου. Ο κατάλογος δεν αποτελεί για το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας δεσμευτικό στοιχείο για τη στήριξη γνώμης, όσον αφορά τις κρίσεις των μελών ΔΕΠ. Κατά τη σύνταξη του καταλόγου δύο βασικά μεθοδολογικά προβλήματα αντιμετωπίστηκαν και επιλύθηκαν. Το πρώτο αφορούσε τον προσδιορισμό του μεγέθους του κάθε επιστημονικού κλάδου με στόχο την ισόρροπη αντιπροσώπευση του κάθε κλάδου σε αριθμό περιοδικών στον κατάλογο. Το δεύτερο αφορούσε τη μεθοδολογία αξιολογικής κατάταξης των περιοδικών σε κάθε επιστημονικό κλάδο με όσο τον δυνατόν αντικειμενικότερα, διαφανή και σαφώς διατυπωμένα κριτήρια. Η πρωτοβουλία αυτή του Πανεπιστημίου Μακεδονίας δημοσιοποιήθηκε ευρύτερα στον ελληνικό ακαδημαϊκό χώρο ιδιαίτερα από όσους εναντιώθηκαν σε αυτήν κυρίως λόγω της απουσίας από τον κατάλογο ελληνόγλωσσων περιοδικών.

Λέξεις κλειδιά: Κατατάξεις επιστημονικών περιοδικών, κατάλογοι κατάταξης επιστημονικών περιοδικών, αξιολόγηση επιστημονικών περιοδικών, αξιολόγηση ερευνητικού έργου, συντελεστής απήχησης, αγγλική γλώσσα στην επιστημονική επικοινωνία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Πάρα πολλές ακαδημαϊκές ή ερευνητικές μονάδες σε όλον τον κόσμο (πανεπιστήμια, σχολές, τμήματα, ερευνητικά ιδρύματα κλπ.) έχουν συντάξει καταλόγους αξιολογικής κατάταξης περιοδικών με σκοπό την υποκίνηση παραγωγής υψηλής ερευνητικής ποιότητας επιστημονικού έργου ή/και την αξιολόγηση του δημοσιευμένου ερευνητικού έργου των μελών τους. Μερικά πανεπιστήμια χρησιμοποιούν δεσμευτικά τους καταλόγους κατάταξης περιοδικών για τις κρίσεις των μελών τους, άλλα επικουρικά της αξιολόγησης από ομότιμους (peer review) και άλλα απλώς και μόνον για να υποδείξουν περιοδικά-στόχους στους νέους ερευνητές. Με τη χρήση τέτοιων καταλόγων κατάταξης, που συνήθως κατηγοριοποιούν τα περιοδικά ενός ή περισσότερων γνωστικών αντικειμένων σε τρεις ή τέσσερις ομάδες, η ποιότητα μιας δημοσίευσης αποτιμάται **έμμεσα** με βάση το κύρος και την ακτινοβολία του περιοδικού που έχει δημοσιευθεί. Βασικό μειονέκτημα αυτής της προσέγγισης είναι ότι στατιστικά η συσχέτιση της «ποιότητας» ενός επιστημονικού περιοδικού (εκφρασμένης ως το σύνολο των αναφορών που ένα περιοδικό λαμβάνει) με την «ποιότητα» μεμονωμένων άρθρων που έχουν δημοσιευθεί σε αυτό το περιοδικό (αν θεωρήσουμε ότι οι αναφορές που ένα άρθρο δέχεται είναι δείκτης ποιότητας)

είναι συχνά αρκετά χαλαρή (Adler and Harzing 2009, 78 ; Seglen 1997 ; Singh et al. 2007). Παρόλα αυτά οι δύο εναλλακτικοί τρόποι αξιολόγησης (η αξιολόγηση από ομότιμους και η άμεση βιβλιομετρική εκτίμηση της απήχησης κάθε συγκεκριμένης δημοσίευσης με βάση τις αναφορές που αυτή έχει λάβει) παρουσιάζουν επίσης σημαντικά προβλήματα. Η αξιολόγηση από ομότιμους απαιτεί χρονοβόρες και με υψηλό διαχειριστικό κόστος διαδικασίες (Holmes και Oppenheim 2001), συχνά είναι προκατειλημμένη και μεροληπτική επειδή αναπόφευκτα η κρίση των αξιολογητών καθορίζεται από το συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο που εργάζονται και λόγω της συνεχώς αυξανόμενης εξειδίκευσης είναι πολύ πιθανή ελλιπής ενημέρωση των κριτών για τον συγκεκριμένο γνωστικό τομέα που υπάγεται το υπό κρίση ερευνητικό έργο (Martin 1996). Η αξιολόγηση σε επίπεδο άρθρου με βάση τις αναφορές που έχει λάβει είναι εξίσου προβληματική (Marsh and Hunt 2006, 308). Πόσες αναφορές πρέπει να έχει ένα άρθρο για να θεωρηθεί σημαντικό; Πόσος χρόνος πρέπει να έχει περάσει από τη δημοσίευσή του για να μπορεί να αξιολογηθεί με επάρκεια με βάση τις αναφορές προς αυτό; Πως θα συγκριθούν εργασίες σε διαφορετικά επιστημονικά πεδία τα οποία εντάσσονται σε διαφορετικά υποδείγματα δημοσιεύσεων και αναφορών;

Η μεθοδολογία σύνταξης των καταλόγων κατάταξης περιοδικών διαφέρει επίσης σημαντικά κατά περίπτωση. Σε μερικές περιπτώσεις είναι αποτέλεσμα συμβιβασμού και συνδιαλλαγής μεταξύ των μελών μιας ακαδημαϊκής μονάδας, βασίζεται στην καταγραφή των ήδη δημοσιευμένων εργασιών των μελών της και καταλήγει να έχει έντονα ιδιοσυγκρασιακό χαρακτήρα που αντικατοπτρίζει απλώς την τοπική κατάσταση. Σε άλλες περιπτώσεις γίνεται με τη χρήση «αντιληπτικών μελετών» (perceptual studies) σύμφωνα με τις οποίες ένας αριθμός ειδικών επιστημόνων βαθμολογεί ανάλογα με την υποκειμενική του αντίληψη την ποιότητα των περιοδικών του επιστημονικού του κλάδου και κατόπιν με βάση τον μέσο όρο της βαθμολογίας που έλαβε κάθε περιοδικό δημιουργείται ένας κατάλογος κατάταξης. Η μέθοδος αυτή αμφισβητείται έντονα επειδή κάθε αξιολογητής χρησιμοποιεί διαφορετικά κριτήρια αξιολόγησης που μπορεί να σχετίζονται σε φημολογία, κοινωνικές αντιλήψεις ή προκαταλήψεις ή ακόμα και σε ίδιον συμφέρον (περιοδικά όπου έχει δημοσιεύσει ο ίδιος ή οι φίλοι του ή συμμετέχει στην επιτροπή επιμέλειάς τους) (Milne 2000 ; Van Fleet et al. 2000, 856). Τέλος στις καλύτερες των περιπτώσεων ο κατάλογος κατάταξης περιοδικών συγκροτείται με όσο το δυνατόν αντικειμενικότερα κριτήρια που αντικατοπτρίζουν την απήχηση και τη συνεισφορά του κάθε περιοδικού στον επιστημονικό του κλάδο και δεν εξαρτώνται από τις τοπικές συνθήκες (Marsh and Hunt 2006). Το πιο διαδεδομένο τέτοιο αντικειμενικό κριτήριο είναι ο συντελεστής απήχησης (impact factor) που δημοσιεύει κάθε χρόνο το *Journal Citation Reports (JCR)* στηριζόμενο στα δεδομένα των *Science Citation Index* και *Social Sciences Citation Index* μέσω της πλατφόρμας *Web of Science (WoS)* και οι διάφορες παραλλαγές του με μεγαλύτερο των δύο χρόνων χρονικό διάστημα κάλυψης των δημοσιεύσεων (συντελεστής απήχησης 5 χρόνων ή 10 χρόνων) ή ο διαχρονικός συντελεστής απήχησης (diachronous citation impact) με σταθερό το χρόνο των δημοσιεύσεων και χρονικό παράθυρο αναφορών (Rousseau 2002). Επιπρόσθετα, νέοι βιβλιομετρικοί δείκτες αποτίμησης της ποιότητας των περιοδικών είναι πλέον διαθέσιμοι. Ενδεικτικά αναφέρονται ο Eigenfactor που στηρίζεται στα δεδομένα της *WoS*, ο Scimago Journal Rank (SJR) και ο h-index σε επίπεδο περιοδικού που υπολογίζονται με βάση τα δεδομένα της *Scopus*.

Οι Van Fleet et al. (2000, 841) αφού επισημαίνουν τους κινδύνους που ελλοχεύουν στις περιπτώσεις που οι κατάλογοι κατάταξης περιοδικών είναι αποτέλεσμα συμβιβασμού αντικατοπτρίζοντας τις τοπικές συνθήκες, συνοψίζουν ως εξής τα οφέλη της θεσμοθέτησης από τα πανεπιστήμια ενός καταλόγου κατάταξης περιοδικών: α) παρέχεται ένα σαφώς διατυπωμένο μέτρο εκτίμησης της αξίας των ερευνητικών εκρών, β) προσδιορίζονται επακριβώς περιοδικά-στόχοι προς δημοσίευση, γ) παρέχεται καθοδήγηση σε στρατηγικές δημοσίευσης, δ) παρέχεται

χρήσιμη πληροφόρηση για την ποιότητα των περιοδικών, ε) μειώνεται ο χρόνος και η δυσκολία των αξιολογήσεων, στ) παρέχεται τεκμηρίωση προάσπισης σε διαφιλονικούμενες περιπτώσεις κρίσεων, ζ) παρέχεται ένας κατάλογος αντιπαραβολής για διάφορες συγκριτικές αξιολογήσεις. Έτσι π.χ. ο κατάλογος κατάταξης περιοδικών θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως λίστα αντιπαραβολής για την αξιολόγηση της συλλογής περιοδικών μιας ή περισσότερων βιβλιοθηκών ή ακόμα και ως κριτήριο επιλογής για την περαιτέρω ανάπτυξη της συλλογής περιοδικών μιας βιβλιοθήκης.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΤΟΥ ΚΕΕΠ

Η σύνταξη καταλόγου εγκρίτων ακαδημαϊκών περιοδικών στα γνωστικά αντικείμενα που θεραπεύονται στα Τμήματα του Πανεπιστημίου Μακεδονίας αποτέλεσε μια πρώτη αλλά ταυτόχρονα και εμπειριστατωμένη προσπάθεια για τη βράβευση και γενικότερα την υποκίνηση παραγωγής υψηλής ερευνητικής ποιότητας επιστημονικού έργου. Με τον όρο *έγκριτα ακαδημαϊκά περιοδικά* εννοούνται *ακαδημαϊκά περιοδικά με ευρεία διεθνή απήχηση*. Από την αρχή πάρθηκε η απόφαση ότι ο κατάλογος κατάταξης περιοδικών με βάση τον οποίο το Πανεπιστήμιο θα βράβευε το ερευνητικό έργο των μελών του θα έπρεπε να στηρίζεται σε όσο το δυνατόν αντικειμενικότερα, διαφανή και σαφώς τεκμηριωμένα κριτήρια.

Λόγοι που οδήγησαν στη σύνταξη ενός ιδιαίτερου καταλόγου

Στην επιλογή να συγκροτήσει το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας ιδιαίτερο κατάλογο κατάταξης περιοδικών αντί να στηριχθεί αποκλειστικά στην κατάταξη του *JCR* οδηγήθηκε η Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας (ΜΟΔΙΠ) του Πανεπιστημίου εξαιτίας κάποιων προβλημάτων στην κατάταξη με βάση τον συντελεστή απήχησης ιδιαίτερα στο χώρο των κοινωνικών επιστημών τα οποία είχαν ήδη επισημανθεί στη σχετική διεθνή βιβλιογραφία. Πιο συγκεκριμένα, η κάλυψη της *Web of Science (WoS)* δεν είναι ισοδύναμη για όλες τις επιστήμες. Στις θετικές επιστήμες και ιδιαίτερα στις βιοϊατρικές είναι σχεδόν πλήρης ενώ στις ανθρωπιστικές ιδιαίτερα χαμηλή με τις κοινωνικές επιστήμες να βρίσκονται κάπου ενδιάμεσα (Moed 2005). Για τη λογιστική (στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας υπάρχει Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής) για παράδειγμα στο *JCR* περιλαμβάνονται μόλις επτά (7) τίτλοι περιοδικών. Ο συντελεστής απήχησης πολλές φορές δεν ανταποκρίνεται στη σημασία που έχει ένα περιοδικό στην επιστήμη που εκπροσωπεί και ευνοεί διεπιστημονικά περιοδικά (Nisonger 2004). Έτσι για παράδειγμα περιοδικά των οικονομικών της υγείας κατατάσσονται πάρα πολύ ψηλά στην κατάταξη των περιοδικών οικονομικής επιστήμης επειδή για τον υπολογισμό του συντελεστή απήχησης λαμβάνονται υπόψη οι αναφορές από όλα τα περιοδικά που περιλαμβάνονται στη *WoS* και όχι μόνον αναφορές από τα περιοδικά της οικονομικής επιστήμης. Ένα άλλο πρόβλημα είναι ότι περιοδικά που δημοσιεύουν μακροσκελή άρθρα επισκόπησης έχουν υψηλότερο συντελεστή απήχησης από περιοδικά που δημοσιεύουν άρθρα μικρής έκτασης (π.χ. *Economics Letters*, *Computer Communications*) ανεξάρτητα από την πραγματική σπουδαιότητα και τη συνεισφορά τους στη συγκεκριμένη επιστήμη (Seglen 1997). Προβλήματα προκύπτουν επίσης με τον συντελεστή απήχησης σε περίπτωση αλλαγής τίτλου ενός περιοδικού, συγχωνεύσεων κλπ. (Bensman and Leydesdorff 2009). Τέλος περιοδικά που δημοσιεύουν και άλλο υλικό πλην ερευνητικών άρθρων και άρθρων επισκόπησης όπως π.χ. νέα, μικρές ανακοινώσεις, γράμματα προς τον επιμελητή κλπ. ευνοούνται επειδή σύμφωνα με τον τύπο υπολογισμού του συντελεστή απήχησης ενώ λαμβάνονται υπόψη οι αναφορές προς το σύνολο του περιοδικού διαιρούνται με τον αριθμό των «προς αναφορά άρθρων» (citable items) δηλ. μόνον τον αριθμό των ερευνητικών άρθρων και των άρθρων επισκόπησης που έχουν δημοσιευθεί σε αυτό (Wu et al. 2008).

Προσδιορισμός του μεγέθους του κάθε επιστημονικού κλάδου

Τα γνωστικά αντικείμενα που περιλαμβάνει ο ΚΕΕΠ αποφασίστηκαν από τη Σύγκλητο ύστερα από θεματική ανάλυση του δημοσιευμένου ερευνητικού έργου των μελών ΔΕΠ του Πανεπιστημίου και αντιστοίχιση στις θεματικές κατηγορίες του *JCR*. Το έργο της σύνταξης των αρχικών καταλόγων περιοδικών ανά γνωστικό αντικείμενο ανέλαβαν, σύμφωνα με σχετική απόφαση της Συγκλήτου του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (Ιούνιος 2007), τα μέλη ΔΕΠ που αποτελούν τη Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας (ΜΟΔΙΠ) του Πανεπιστημίου, σε συνεργασία με τα μέλη των Ομάδων Εσωτερικής Αξιολόγησης (ΟΜΕΑ) των επιμέρους Τμημάτων. Οι αρχικές αυτές λίστες περιοδικών ανά γνωστικό αντικείμενο διέφεραν σημαντικά και ως προς τον αριθμό περιοδικών που περιελάμβαναν (άλλες περιελάμβαναν έναν πολύ περιορισμένο αριθμό περιοδικών ενώ άλλες ήταν πολύ πιο διευρυμένες) και ως προς τη μεθοδολογία συγκρότησής τους. Εξαιτίας των παραπάνω προβλημάτων κρίθηκε αναγκαία η διαμόρφωση μιας ενιαίας μεθοδολογίας συγκρότησης του καταλόγου και η αναθεώρηση-ανασύνταξη των επιμέρους καταλόγων σε κάθε γνωστικό αντικείμενο με βάση σαφώς διατυπωμένα και τεκμηριωμένα κριτήρια.

Το πρώτο μεθοδολογικό πρόβλημα που έπρεπε να αντιμετωπισθεί συνίστατο στον προσδιορισμό του μεγέθους του κάθε επιστημονικού κλάδου, με την έννοια του αριθμού των περιοδικών που για τον κλάδο έπρεπε να περιληφθούν στον εν λόγω κατάλογο. Ο αριθμός των περιοδικών κάθε κλάδου, αριθμός κάθε φορά ανάλογος του όγκου των επιστημονικών περιοδικών που αντιστοιχούν σε αυτόν, προσδιορίστηκε με βάση τον αριθμό των περιοδικών που περιλαμβάνονται στο *JCR* σε συνδυασμό με το βαθμό κάλυψης της *WoS* ανά επιστημονικό πεδίο. Για τον προσδιορισμό του βαθμού κάλυψης της *WoS* αρχικά επιχειρήθηκε η σύγκριση με το *Ulrich's Periodicals Directory*. Η αντιπαραβολή όμως της *WoS* με το *Ulrich's Periodicals Directory* καθίσταται εξαιρετικά δυσχερής εξαιτίας του γεγονότος ότι η κάθε μια βάση έχει διαφορετικό σχήμα θεματικής κατάταξης των περιοδικών. Π.χ. εκεί που το *Web of Science* έχει πέντε θεματικές κατηγορίες (Business, Business-Finance, Management, Operations Research and Management Science, Economics) το *Ulrich's Periodicals Directory* έχει μόνον μία (Business and Economics). Ο H.F. Moed (2005) ακολούθησε μια άλλη προσέγγιση (database internal approach) για να υπολογίσει το βαθμό κάλυψης της *WoS* ανά επιστημονικό πεδίο. Επειδή οι παραπομπές (references) των δημοσιεύσεων που περιλαμβάνονται στη *WoS* αφορούν και δημοσιεύσεις που δεν περιλαμβάνονται στη *WoS*, θεώρησε ως σύνολο της δημοσιευμένης βιβλιογραφίας όλα τα έργα στα οποία παραπέμπουν όλες οι δημοσιεύσεις που περιλαμβάνονται στη *WoS*. Στη συνέχεια υπολόγισε το ποσοστό των παραπομπών αυτών που αφορούν δημοσιεύσεις που περιλαμβάνονται στη *WoS* προς το σύνολο των παραπομπών των εργασιών αυτών (ποσοστό συνολικής κάλυψης) και προς το σύνολο των παραπομπών σε άρθρα περιοδικών (ποσοστό κάλυψης περιοδικών). Επίσης υπολόγισε τη σημασία που έχουν τα περιοδικά για κάθε επιστημονικό κλάδο ως ποσοστό των παραπομπών σε περιοδικά προς το σύνολο των παραπομπών. Για μερικούς από τους επιστημονικούς κλάδους για τους οποίους υπάρχουν δημοσιεύσεις μελών ΔΕΠ του Πανεπιστημίου Μακεδονίας ενδεικτικά αναφέρονται κάποια από τα αποτελέσματα της έρευνας του Moed (2005):

Επιστημονικός κλάδος	Σημασία περιοδικών	Κάλυψη περιοδικών (p)	Συνολική κάλυψη
Economics	56%	83%	47%
Sociology	37%	74%	27%
Neurosciences	95%	96%	91%
History	19%	48%	9%

Με βάση τα παραπάνω ποσοστά κάλυψης περιοδικών (p) και τον αριθμό των περιοδικών που περιλαμβάνονται στο *JCR (WoS)* ανά γνωστικό αντικείμενο (n), μπορούμε να υπολογίσουμε το συνολικό αριθμό των περιοδικών ανά γνωστικό αντικείμενο (N) (στα οποία παραπέμπουν τα περιοδικά της *WoS* χωρίς αυτά να περιλαμβάνονται στο σύνολό τους στην εν λόγω βάση δεδομένων) σύμφωνα με τον τύπο: $N=n*100/p$ Ο αριθμός αυτός (N) δεν είναι ο πραγματικός συνολικός αριθμός των επιστημονικών περιοδικών ανά γνωστικό αντικείμενο, αλλά μπορούμε να θεωρήσουμε ότι πλησιάζει τον πραγματικό αριθμό των περιοδικών με διεθνή απήχηση. Κάνοντας τους παραπάνω υπολογισμούς έχουμε για τους παραπάνω ενδεικτικούς επιστημονικούς κλάδους τα εξής αποτελέσματα:

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	# ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ WoS (n)	ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΑΛΥΨΗΣ (p)	ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ (N)	15% ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ	174	83%	210	32
ΝΕΥΡΟΕΠΙΣΤΗΜΕΣ	211	96%	220	33
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ	96	75%	121	18
ΙΣΤΟΡΙΑ	335	48%	698	105

Όπου N είναι ο συνολικός αριθμός περιοδικών ανά θεματική περιοχή που περιλαμβάνει ο Κατάλογος Έγκριτων Επιστημονικών Περιοδικών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (ΚΕΕΠ) και το 15% του συνόλου είναι ο αριθμός των περιοδικών που κατατάσσονται στην κατηγορία Α. Τα υπόλοιπα περιοδικά μοιράζονται στις κατηγορίες Β, Γ και Δ. Εδώ πρέπει να επισημανθεί πως η αρχική έκδοση του ΚΕΕΠ δεν περιλάμβανε περιοδικά για τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Ένας από τους σοβαρότερους λόγους ήταν πως ο υπολογισμός του αριθμού των περιοδικών που περιλαμβάνονται στη *WoS* ανά γνωστικό αντικείμενο (n) είναι εξαιρετικά δυσχερές για τις ανθρωπιστικές επιστήμες επειδή στη βάση *JCR*, στην οποία κατατάσσονται ανά θεματική κατηγορία τα περιοδικά της *WoS*, περιλαμβάνονται περιοδικά μόνον θετικών και κοινωνικών επιστημών. Εξαιτίας του παραπάνω γεγονότος ο αριθμός των περιοδικών που περιλαμβάνονται στη *WoS* για τα γνωστικά αντικείμενα των ανθρωπιστικών επιστημών (Ιστορία, Γλωσσολογία και Μουσική), που περιλαμβάνει στην τελευταία του έκδοση ο ΚΕΕΠ, υπολογίστηκε με την αντιπαραβολή ενός προς ενός των περιοδικών που περιλαμβάνονται στους παγκοσμίως μοναδικούς καταλόγους κατάταξης περιοδικών ανθρωπιστικών επιστημών (*European Reference Index for the Humanities* ή *ERIH* και *Excellence in Research for Australia Journal List* ή *ERA*) προς τα περιοδικά που περιλαμβάνονται στη βάση *Arts & Humanities Citation Index* της *WoS*. Εξαίρεση στην παραπάνω μεθοδολογία υπολογισμού του αριθμού των περιοδικών που περιλαμβάνει ο ΚΕΕΠ αποτέλεσε η λογιστική. Η λογιστική δεν περιλαμβάνεται ως ιδιαίτερη θεματική κατηγορία στη *WoS*. Ελάχιστα περιοδικά λογιστικής που καλύπτουν και θέματα χρηματοοικονομικής περιλαμβάνονται στη θεματική κατηγορία “Business, Finance” της *WoS*. Για το λόγο αυτό για τον προσδιορισμό του συνολικού αριθμού των περιοδικών στη λογιστική (N) λήφθηκε υπόψη η περιεκτικότερη αντιληπτική μελέτη κατάταξης περιοδικών λογιστικής (Ballas and Theoharakis 2003).

Κριτήρια κατάταξης των περιοδικών

Το δεύτερο πρόβλημα αφορούσε την αξιολογική κατάταξη των διαθεσίμων ανά επιστημονικό κλάδο επιστημονικών περιοδικών με βάση ορισμένα, κατά το δυνατόν, αντικειμενικά κριτήρια σαφώς διατυπωμένα και με επαρκή τεκμηρίωση. Κατά τη σύνταξη του καταλόγου για όσα γνωστικά πεδία ήταν διαθέσιμες κατατάξεις και μελέτες αξιολόγησης περιοδικών αυτές λήφθηκαν σοβαρά υπόψη. Γι’ αυτό και σε κάθε γνωστικό πεδίο υπάρχει αναλυτική περιγραφή της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε και επαρκής βιβλιογραφική τεκμηρίωση. Η κατάταξη στα περισσότερα γνωστικά πεδία στηρίχθηκε αρχικά στο συντελεστή απήχησης (*JCR*) και

συνδυάστηκε με τον δείκτη Scimago Journal Rank (<http://www.scimagojr.com/journalrank.php>). Για όσα γνωστικά πεδία υπήρχαν μελέτες κατάταξης που διόρθωναν τα προαναφερθέντα προβλήματα του συντελεστή απήχησης λήφθηκαν σοβαρά υπόψη. Έτσι για την κατάταξη των περιοδικών της οικονομικής επιστήμης λήφθηκε υπόψη η απήχηση μέσα στην ίδια την επιστήμη σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη (Kodrzycki and Yu 2006). Για την περιοχή της Διοίκησης Επιχειρήσεων λήφθηκε σοβαρά υπόψη πέραν του συντελεστή απήχησης και η κατάταξη των περιοδικών που προήλθε από τα αποτελέσματα της βρετανικής RAE που αποτελεί μοναδική σε εύρος προσπάθεια αξιολόγησης επιστημονικών δημοσιεύσεων με βάση την ποιοτική μέθοδο της αποτίμησης από ομότιμους (Geary et al. 2004) Ο δε αλγόριθμος που χρησιμοποιήθηκε για την κατάταξη περιγράφεται αναλυτικά στο προλογικό σημείωμα του καταλόγου για το εκάστοτε γνωστικό πεδίο.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΕΠ

Στην τελική του μορφή ο ΚΕΕΠ όπως εγκρίθηκε από τη Σύγκλητο του Πανεπιστημίου περιλαμβάνει ιεραρχημένα σε τέσσερις κατηγορίες (Α,Β,Γ,Δ), περιοδικά για 15 γνωστικά αντικείμενα που αντιστοιχούν σε πεδία ερευνητικής δραστηριότητας των τμημάτων του Πανεπιστημίου. Συνολικά κατατάσσονται περισσότερα από 3.500 περιοδικά. Ειδικότερα περιλαμβάνονται: α) 1571 περιοδικά σε 9 γνωστικά αντικείμενα κοινωνικών επιστημών (Οικονομική, Οργάνωση και Διοίκηση Επιχειρήσεων, Λογιστική, Χρηματοοικονομική, Πολιτική Επιστήμη και Διεθνείς Σχέσεις, Εκπαίδευση και Ειδική Εκπαίδευση, Ψυχολογία και Επιστήμες Συμπεριφοράς, Κοινωνιολογία, Κοινωνική Ανθρωπολογία), β) 793 περιοδικά σε 3 γνωστικά αντικείμενα θετικών επιστημών (Πληροφορική, Στατιστική, Νευροεπιστήμες) και γ) 1198 περιοδικά σε 3 γνωστικά αντικείμενα ανθρωπιστικών επιστημών και τεχνών (Ιστορία, Γλώσσες και Γλωσσολογία, Μουσική και Μουσικολογία). Ανά κατηγορία κατάταξης ο συνολικός αριθμός περιοδικών έχει ως εξής: Α κατηγορία (546), Β κατηγορία (963), Γ κατηγορία (996) και Δ κατηγορία (1057). Στις κοινωνικές και θετικές επιστήμες η συντριπτική πλειοψηφία των περιοδικών είναι αγγλόφωνα και δεν περιλαμβάνεται κανένα ελληνόφωνο περιοδικό. Στις ανθρωπιστικές επιστήμες υπάρχει πολύ μεγαλύτερη αντιπροσωπευτικότητα γλωσσών και περιλαμβάνονται και μερικά ελληνόφωνα περιοδικά. Με βάση τον ΚΕΕΠ έχει ήδη ξεκινήσει η διαδικασία χορήγησης ερευνητικών βραβείων σε μέλη ΔΕΠ, ΕΕΔΙΠ, υποψήφιους διδάκτορες και φοιτητές του Πανεπιστημίου Μακεδονίας για δημοσιεύσεις (άρθρα και άρθρα επισκόπησης όχι βιβλιοκριτικές, σχόλια, επιστολές στον επιμελητή κλπ.) του 2008 στις οποίες αναφέρονταν το όνομα του Πανεπιστημίου ως φορέα απασχόλησης.

ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΚΕΕΠ

Ο ΚΕΕΠ, απ' όσο είναι σε θέση οι συγγραφείς να γνωρίζουν, ήταν ο πρώτος θεσμοθετημένος κατάλογος περιοδικών ελληνικού πανεπιστημίου που δεν αναπαρήγαγε επακριβώς προγενέστερα δημοσιευμένους καταλόγους κατάταξης και όπως ήταν φυσικό προξένησε ιδιαίτερο ενδιαφέρον αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις πολεμική αρχικά μεταξύ των μελών ΔΕΠ του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και μετέπειτα ευρύτερα στην ελληνική ακαδημαϊκή κοινότητα. Μετά την δημοσιοποίηση του ΚΕΕΠ (Μάρτιος 2009) ορισμένα μέλη ΔΕΠ του Πανεπιστημίου άσκησαν μέσω της λίστας ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του Πανεπιστημίου κριτική κυρίως για τη θεματική κάλυψη του καταλόγου αλλά και για επιμέρους ζητήματα κατάταξης κάποιων περιοδικών. Τον Απρίλιο του 2009 δύο μέλη ΔΕΠ του Πανεπιστημίου Μακεδονίας με δημοσιεύσεις τους στον ημερήσιο τύπο άσκησαν έντονη κριτική στον ΚΕΕΠ. Αρχικά ο Γ. Αγγελόπουλος δημοσίευσε στην εφημερίδα της Θεσσαλονίκης «Αγγελιοφόρος» της

Δευτέρα 13 Απριλίου 2009 άρθρο με τίτλο «Η απαξίωση της ελληνικής γλώσσας στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας» και ακολούθησε ο Λ. Λαμπριανίδης στην πανελλαδική κυκλοφορία εφημερίδα «Η Αυγή» της Κυριακής 26 Απριλίου 2009 με άρθρο υπό τον τίτλο «Ο 'Κατάλογος Έγκριτων Επιστημονικών Περιοδικών' και η υπονόμηση της επιστημονικής σκέψης» (<http://www.avgi.gr/ArticleActions/show.action?articleID=452336>). Την ίδια χρονική περίοδο κατασκευάστηκε και σχετικό ιστολόγιο με τίτλο *Περί «έγκριτων περιοδικών»* (<http://egkritaperiodikaramak.wordpress.com/>) στο οποίο οι ανώνυμοι δημιουργοί του ανάρτησαν τα δύο προαναφερθέντα άρθρα εφημερίδων και υποστηρικτική των θέσεών τους ελληνόγλωσση βιβλιογραφία (3 άρθρα δημοσιευμένα στο περιοδικό «*Σύγχρονη Εκπαίδευση*» των Γ. Σταμέλου και Π. Κυπριανού (2008), Δ. Βεργίδη (2008) και Α. Χρονοπούλου (2008) και ένα άρθρο του Τ. Γιαννίτση στο «*Βήμα της Κυριακής*» (8/5/2009)). Το «ιστολόγιο» παρέμεινε και εξακολουθεί να παραμένει δυστυχώς κλειδωμένο και δεν επιτράπηκε ποτέ η έκφραση αντίθετης γνώμης μέσω της ανάρτησης σχολίων. Αντίθετα γόνιμος διάλογος έλαβε χώρα στο ιστολόγιο *Greek University Reform Forum* σε σχετικό θετικό σχόλιο του Θ. Λαζαρίδη που αναρτήθηκε στις 21/5/2009 (<http://www.gurforum.org/2009/05/21/>). Από τα επικριτικά προς τον ΚΕΕΠ σχόλια, το άρθρο του Λ. Λαμπριανίδη συνιστά την πιο περιεκτική κριτική για τον κατάλογο υπό την έννοια ότι σε γενικές γραμμές συμπεριλαμβάνει όλες σχεδόν τις επιμέρους ενστάσεις που έχουν μέχρι σήμερα διατυπωθεί. Η κριτική περιστρέφεται σε πέντε άξονες που θίγουν ζητήματα: α) κυριαρχίας της αγγλικής γλώσσας, β) απαξίωσης της ελληνικής επιστημονικής θεματολογίας και των ελληνικών επιστημονικών περιοδικών γ) αναπαραγωγής του κυρίαρχου θεωρητικού υποδείγματος στις επιστήμες, δ) αξιοπιστίας των μεθόδων αξιολόγησης και κατάταξης των περιοδικών, ε) θεματικής κάλυψης του καταλόγου.

Κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας

Η ανάδειξη της αγγλικής γλώσσας μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ως γλώσσας για τη διεθνή επιστημονική επικοινωνία έχει τόσο ευρέως τεκμηριωθεί που ακόμα και ο πλέον πολέμιος της κατάσταση αυτής δύσκολα μπορεί να την αμφισβητήσει. Δεν θα αναπτύξουμε εδώ αναλυτικά τα αίτια αυτής της παγκόσμιας διάδοσης της αγγλικής γλώσσας. Θα αναφέρουμε απλώς πως σε κάθε ιστορική εποχή αναδύεται μια γλώσσα που χρησιμοποιείται για τη διεθνή επικοινωνία, μια *lingua franca*. Την ελληνιστική περίοδο *lingua franca* ήταν η ελληνική, στους ρωμαϊκούς χρόνους η λατινική κλπ. Για την επιστημονική επικοινωνία πριν τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο γλώσσα διεθνούς επικοινωνίας ήταν η γερμανική. Το σίγουρο είναι πως σε κάθε ιστορική περίοδο η *lingua franca* δεν επιβάλλεται δια της βίας και του εξαναγκασμού μέσω ενός στυγνού γλωσσικού ιμπεριαλισμού, αλλά υιοθετείται ως γλώσσα επικοινωνίας κυρίως εξαιτίας των οικονομικών και εκπαιδευτικών ωφελειών που παρέχει στους χρήστες της. Ο Gibson Ferguson (2007) παραθέτει μια πληθώρα στοιχείων από μη αγγλόφωνες ευρωπαϊκές χώρες (Γερμανία, Γαλλία, Σκανδιναβικές χώρες) που καταδεικνύουν την ευρύτατη διάδοση στις χώρες αυτές της αγγλικής γλώσσας όχι μόνον για τη συγγραφή επιστημονικών εργασιών αλλά και για τη διδασκαλία σε μεταπτυχιακό αλλά και σε προπτυχιακό επίπεδο καθώς και για τη συγγραφή διδακτορικών διατριβών. Οι Haarmann & Holman (2001) αντί να ανησυχούν για τους κινδύνους που διατρέχει η φινλανδική γλώσσα τονίζουν τα οφέλη:

Η απόφαση της Φινλανδίας να προωθήσει την αγγλική γλώσσα ως κύριο όχημα για την επιστημονική έρευνα έδωσε τη δυνατότητα στη χώρα, ίσως απροσδόκητα, να αναλάβει μείζονα ρόλο, ενεργητικό και παθητικό, στη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης.

Όσοι αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό την κυρίαρχη θέση της αγγλικής γλώσσας προτάσσουν δύο κυρίως ανησυχίες: α) την απώλεια κυριαρχίας της εθνικής τους γλώσσας και β) την δημιουργία ανισοτήτων μεταξύ φυσικών και μη-φυσικών ομιλητών.

Η νέα ελληνική γλώσσα ποτέ δεν είχε κατακτήσει κυρίαρχη θέση στην επιστημονική επικοινωνία. Το επιχείρημα της απώλειας κυριαρχίας για γλώσσες όπως τα δανέζικα ή τα ελληνικά μένει μετέωρο και προβληματικό ακριβώς όπως ένας άνθρωπος δεν μπορεί να χάσει κάτι που ποτέ δεν είχε. Δεν υπάρχει καμιά απόδειξη πως η αγγλική γλώσσα αποτελεί το σημαντικότερο εμπόδιο για τη δημοσίευση επιστημονικών εργασιών από επιστήμονες μη φυσικούς ομιλητές της αγγλικής. Ενδεικτικά αναφέρεται πως το ποσοστό δημοσιευμένων επιστημονικών εργασιών στη χημεία από μη αγγλόφωνες χώρες αυξήθηκε από 31% το 1971 σε 58% το 2000. Η μικρή παραγωγικότητα ερευνητικού έργου σε χώρες όπως η Ελλάδα δεν οφείλεται σε γλωσσικά εμπόδια αλλά είναι κυρίως συνάρτηση άλλων κοινωνικό-οικονομικών παραγόντων όπως π.χ. το ποσοστό του ΑΕΠ σε δαπάνες για την έρευνα και την τεχνολογία. Η Ελλάδα (με 0,5 % του ΑΕΠ για δαπάνες για την έρευνα και την τεχνολογία έναντι 3,5% της Φινλανδίας και περίπου 4% της Σουηδίας) είναι από τις τελευταίες ευρωπαϊκές χώρες στην κατάταξη με βάση τις δαπάνες ως ποσοστού του ΑΕΠ για την έρευνα και την παιδεία πίσω από την Πορτογαλία αλλά ακόμα και την Τουρκία. Όπως πολύ εύγλωττα αναφέρεται σε ένα σχόλιο που αναρτήθηκε στις 29/5/2009 στο σχετικό με τον ΚΕΕΠ θέμα του ιστολογίου *Greek University Reform Forum*:

Η λίστα περιοδικών υπάρχει σε όλα τα καλά Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια. Προφανώς και αυτοί ενδιαφέρονται για την γλώσσα τους. Δεν έχει διληματικό χαρακτήρα η επιβράβευση της έρευνας από τη μία μεριά και το ενδιαφέρον για την εθνική και πολιτισμική ταυτότητα από την άλλη. Στην πραγματικότητα αυτά τα δύο πάνε χέρι χέρι. Χώρες και κοινωνίες που έχουν θέσει την έρευνα και την παιδεία ως προτεραιότητα είναι και αυτές που κινδυνεύουν λιγότερο από τον κίνδυνο πολιτισμικής αφομοίωσης.

Ελληνική επιστημονική θεματολογία και ελληνικά περιοδικά

Σε όλα τα επικριτικά σχόλια για τον ΚΕΕΠ δεν γίνεται καμιά διάκριση μεταξύ ελληνόφωνων και ελληνικών ή μεταξύ αγγλόφωνων και αγγλικών περιοδικών. Στο χώρο των επιστημονικών εκδόσεων και σε χώρες όπως η Ιαπωνία, η Κίνα, η Φινλανδία, η Νορβηγία, η Ινδία το σύνολο σχεδόν των επιστημονικών περιοδικών (με εξαίρεση τις ανθρωπιστικές επιστήμες) εκδίδεται είτε αποκλειστικά στην αγγλική γλώσσα είτε στην αγγλική και στην εθνική γλώσσα. Εκατοντάδες περιοδικά τιτλοφορούνται πλέον ως *Indian Journal of ...* ή *Japanese Journal of ...* ή *Brazilian Journal of ...* ή *Finnish Journal of ...* ή τέλος *Turkish Journal of ...* εξασφαλίζοντας διεθνή αναγνωσιμότητα ενώ στις διεθνείς βάσεις δεδομένων αναφορών δεν περιλαμβάνεται ούτε ένα περιοδικό με τίτλο *Greek Journal of ...* Ο ΚΕΕΠ μπορεί όντως να περιλαμβάνει σε ποσοστό μεγαλύτερο του 90% αγγλόφωνα περιοδικά αλλά περιλαμβάνει πολύ μικρότερο ποσοστό περιοδικών που εκδίδονται σε αγγλόφωνες χώρες. Ενδεικτικά αναφέρονται τίτλοι όπως *Scandinavian Journal of Economics*, *Indian Journal of Statistics*, *Swiss Journal of Psychology*, *Spanish Journal of Psychology* που παρότι αγγλόφωνοι δεν εκδίδονται σε αγγλόφωνες χώρες. Το φαινόμενο των αγγλόφωνων ή δίγλωσσων επιστημονικών εκδόσεων σε μη αγγλόφωνες χώρες έχει αρχίσει ευτυχώς να διαδίδεται τα τελευταία χρόνια και στην Ελλάδα. Ακόμα και παραδοσιακά ελληνικά επιστημονικά περιοδικά όπως το περιοδικό «Σπουδαί» είναι πλέον δίγλωσσα (ελληνικά και αγγλικά), η πλειοψηφία των άρθρων που δημοσιεύουν συντάσσονται στην αγγλική γλώσσα από έλληνες επιστήμονες στον δε επίσημο δικτυακό τόπο του περιοδικού τιτλοφορείται πλέον ως *Sroudai: Journal of Economics and Business*. Ο Moed (2005) αντιλαμβανόμενος την αναποτελεσματικότητα της διάκρισης αγγλόφωνων και μη αγγλόφωνων περιοδικών, προσπαθεί να κάνει μια πολύ πιο χρήσιμη διάκριση μεταξύ περιοδικών εθνικού χαρακτήρα και περιοδικών διεθνούς χαρακτήρα, θεωρώντας πως περιοδικά εθνικού χαρακτήρα είναι αυτά στα οποία οι συγγραφείς των άρθρων που δημοσιεύονται τον τελευταίο χρόνο έκδοσης του περιοδικού έχουν σε ποσοστό τουλάχιστον 90% την ίδια εθνικότητα. Εκτός από τον

ισχυρισμό της απαξίωσης μέσω του ΚΕΕΠ των ελληνικών επιστημονικών περιοδικών, σε πολλά από τα προαναφερθέντα επικριτικά κείμενα συναντάται ο αστήρικτος ισχυρισμός οι δημοσιεύσεις σε αγγλόφωνα περιοδικά εξωθούν τους συγγραφείς τους να μην ασχολούνται με ζητήματα που αφορούν την Ελλάδα. Ο Λ. Λαμπριανίδης στο άρθρο του στην *Αυγή*, φτάνει μάλιστα στο σημείο να ισχυρίζεται πως ο ΚΕΕΠ επειδή δεν συμπεριλαμβάνει ελληνόφωνα περιοδικά κοινωνικών επιστημών μπορεί να δημιουργήσει σε νέους επιστήμονες «αυταπάτες» πως συμμετέχουν σε μια παγκόσμια «ψευδοθεωρητική συζήτηση» ενώ αντίθετα για την καλύτερη κατανόηση της ελληνικής πραγματικότητας θα έπρεπε να δημοσιεύουν σε ελληνόφωνα περιοδικά. Μια πρόχειρη βιβλιογραφική έρευνα αντικρούει τον παραπάνω ισχυρισμό. Η συντριπτική πλειοψηφία των αγγλόφωνων δημοσιεύσεων του Λ. Λαμπριανίδη, όπως και τόσο άλλων ελλήνων επιστημόνων, αναλύουν ζητήματα της ελληνικής πραγματικότητας και τα κάνουν προσιτά στη διεθνή επιστημονική κοινότητα. Ακόμα και η υποθετική απευκταία περίπτωση αποκλειστικής δημοσίευσης των ελληνικών ερευνητικών εργασιών σε ελληνόφωνα περιοδικά σε τίποτε δεν θα ωφελούσε την Ελλάδα, την ελληνική επιστημονική έρευνα και την ελληνική γλώσσα ενώ φυσικά θα ήταν αστείο να ισχυριστεί κανείς πως θα κλόνιζε την κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας. Ο Bent Preisler (2005) αναφέρει για την περίπτωση της Δανίας:

δεδομένου του μεγέθους της εθνικής και επιστημονικής κοινότητας στη Δανία, η δημοσίευση σε μια διεθνή lingua franca είναι, και ήταν πάντοτε, αναγκαία για να διατηρηθεί ένα ευρύ αναγνωστικό κοινό της επιστημονικής έρευνας που προέρχεται από τη Δανία, για να μην αναφέρουμε άλλους λόγους όπως η διασφάλιση της ποιότητας των επιστημονικών εργασιών. Εάν η δημοσίευση δεν γίνονταν στην αγγλική γλώσσα θα έπρεπε να γίνει σε μια άλλη γλώσσα ευρείας επικοινωνίας πέραν της δανέζικης.

Αναπαραγωγή του κυρίαρχου επιστημονικού υποδείγματος

Η άποψη πως η έμφαση σε μικρό αριθμό κορυφαίων περιοδικών αναπαράγει το κυρίαρχο επιστημονικό υπόδειγμα και μπορεί να συντελέσει στην ανάσχεση της επιστημονικής εξέλιξης είναι από τις πλέον βάσιμες που διατυπώθηκαν αν και δύσκολα μπορεί να ισχυρισθεί κανείς ότι αυτό αφορά τον ΚΕΕΠ. Είναι αλήθεια πως νέα περιοδικά (συχνά ιδιαίτερα καινοτόμα ή/και εξειδικευμένα) εντάσσονται δύσκολα στις καθιερωμένες κατατάξεις περιοδικών. Για να ενταχθεί ένα νέο περιοδικό στο *JCR* και να αποκτήσει τον πρώτο επίσημο συντελεστή απήχησης πρέπει να περάσουν τουλάχιστον 6 χρόνια (υποχρεωτική Ζετία αναμονής και μετά την πρώτη αποδοχή Ζετής περιόδου εξέτασης) από την πρώτη του κυκλοφορία. Έτσι πολλά άρθρα με καινοτόμες ιδέες που δημοσιεύονται σε νέα περιοδικά μένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα «αόρατα» από τις βάσεις δεδομένων αναφοράς (Adler and Harzing 2009). Έχει επίσης αναφερθεί πως όσο μεγαλώνει ο ανταγωνισμός για δημοσιεύσεις στα κορυφαία περιοδικά, οι επιμελητές αυτών των περιοδικών τείνουν να δίνουν πολύ μεγαλύτερη έμφαση στην τεχνική αρτιότητα των υποβαλλόμενων εργασιών παρά στο περιεχόμενο λιγότερο άρτια εργασιών που μπορεί όμως να είναι φορείς πιο σημαντικών ιδεών (Sawnsop 2004). Τα παραπάνω μπορεί να ισχύουν απόλυτα για τις επίσημες κατατάξεις περιοδικών του *JCR* όμως δεν ισχύουν στον ίδιο βαθμό και για τον ΚΕΕΠ επειδή: α) για τα γνωστικά πεδία που καλύπτει ο ΚΕΕΠ περιλαμβάνει πολύ μεγαλύτερο αριθμό επιστημονικών πεδίων και περιοδικών από το *JCR*, β) για τη σύνταξή του καταβλήθηκε προσπάθεια να ληφθούν υπόψη όλες οι διαθέσιμες κατατάξεις πέραν του *JCR*, και τέλος γ) διευρύνει κατά πολύ τον αριθμό των περιοδικών της κατηγορίας Α σε σχέση με τους άλλους περισσότερους καταλόγους κατάταξης περιοδικών (15% του συνόλου αντί συνήθως 5%).

Αξιοπιστία βιβλιομετρικών δεικτών για την αξιολόγηση των περιοδικών

Είναι σίγουρο πως ο τύπος υπολογισμού του συντελεστή απήχησης όπως κάθε χρόνο υπολογίζεται στο *JCR* παρουσιάζει κάποια σημαντικά μειονεκτήματα. Εξάλλου, όπως προαναφέρθηκε, αυτά τα μειονεκτήματα και η προσπάθεια αντιμετώπισής τους αποτέλεσαν το βασικότερο λόγο για τη δημιουργία ενός ιδιαίτερου καταλόγου κατάταξης περιοδικών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Όμως δεν πρέπει να παραγνωρίζεται πως ο συντελεστής απήχησης έχει και σημαντικά πλεονεκτήματα: είναι αξιόπιστος, διαδεδομένος και σταθερός, ο υπολογισμός του είναι εύκολα κατανοητός, εξομαλύνει τις διαφορές στην ηλικία και στο μέγεθος των περιοδικών, διέπεται από αντικειμενικότητα και δημοσιεύεται βάσει νέων δεδομένων κάθε χρόνο (Nisonger 2004). Πέραν τούτων έχει γίνει ήδη αναφορά για την ύπαρξη νέων βιβλιομετρικών δεικτών (π.χ. Eigenfactor, 5-year impact factor, diachronous impact factor) που διορθώνουν σημαντικά ατέλειες του κλασικού συντελεστή απήχησης.

Θεματική κάλυψη του ΚΕΕΠ

Πολλά σχόλια για τον ΚΕΕΠ αφορούσαν τη θεματική του κάλυψη. Γιατί π.χ. περιλαμβάνεται το γνωστικό αντικείμενο των Νευροεπιστημών και δεν περιλαμβάνονται περιοδικά μαθηματικών. Η πρώτη έκδοση του καταλόγου δεν περιελάμβανε επίσης γνωστικά αντικείμενα ανθρωπιστικών επιστημών και τεχνών και υπήρξαν ιδιαίτερα παράπονα συγκεκριμένα για τα γνωστικά αντικείμενα της ιστορίας, των γλωσσών και της μουσικολογίας. Η επιλογή των συγκεκριμένων γνωστικών αντικειμένων που περιλαμβάνονται στο ΚΕΕΠ έγινε με βάση θεματική ανάλυση του ήδη δημοσιευμένου έργου των μελών ΔΕΠ του Πανεπιστημίου και την αντιστοίχιση προς τις θεματικές επικεφαλίδες του *JCR*. Έτσι δεν περιλήφθηκαν τα μαθηματικά ως ιδιαίτερο γνωστικό αντικείμενο γιατί δεν υπήρχε ούτε μία δημοσίευση από μέλος ΔΕΠ του Πανεπιστημίου στα θεωρητικά μαθηματικά. Περιλαμβάνονται όμως στον ΚΕΕΠ 118 περιοδικά στατιστικής και περισσότερα από 50 επιπλέον περιοδικά εφαρμοσμένων μαθηματικών στις επιστήμες των υπολογιστών, της διοίκησης επιχειρήσεων, των οικονομικών κλπ. Ενδεικτικά αναφέρονται: *Annals of Mathematics and Artificial Intelligence, Applied Mathematics and Computation, Journal of Mathematical Economics, Journal of Mathematical Sociology, Mathematical Social Sciences, Mathematics of Operations Research*. Εν αντιθέσει με τα μαθηματικά στον ΚΕΕΠ περιλαμβάνονται οι νευροεπιστήμες γιατί υπάρχει πολύ μεγάλος αριθμός δημοσιευμένων εργασιών σε αυτήν την επιστημονική περιοχή έστω και από ένα μόλις μέλος ΔΕΠ.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο ΚΕΕΠ δεν έχει χαρακτήρα δεσμευτικό (δεν υποχρεώνει κανέναν να δημοσιεύσει σε κάποια περιοδικά και όχι σε κάποια άλλα), δεν έχει ιδεολογικές προκαταλήψεις (κίνδυνος που ελλοχεύει στις ποιοτικές αποτιμήσεις) και δεν είναι άκαμπτos αφού προβλέπεται η τακτική ενημέρωση και αναθεώρησή του. Παρά το γεγονός ότι πλέον στον κατάλογο συμπεριλαμβάνονται και γνωστικά αντικείμενα ανθρωπιστικών επιστημών και παρόλη την προσπάθεια που καταβλήθηκε για την ισόρροπη αντιπροσώπηση σε αριθμό περιοδικών όλων των επιστημών υπάρχουν κάποιες ανισότητες και κάποιες οριακές περιπτώσεις που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν από κανέναν κατάλογο κατάταξης επιστημονικών περιοδικών.

Ειδικότερα, οι θετικές επιστήμες ευνοούνται γιατί το σύνολο σχεδόν του ερευνητικού έργου δημοσιεύεται σε επιστημονικά περιοδικά (εξαιρέση ίσως αποτελεί η πληροφορική όπου σημαίνοντα ρόλο παίζουν και τα συνέδρια) ενώ οι ανθρωπιστικές επιστήμες είναι οι πλέον αδικημένες γιατί το μεγαλύτερο μέρος της έρευνας δημοσιεύεται σε μονογραφίες. Επίσης περιοδικά σε εξειδικευμένους τομείς εντάσσονται στον ευρύτερο επιστημονικό κλάδο που υπάγονται με αποτέλεσμα ο ΚΕΕΠ να μην είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικός στην αποτίμηση

ερευνητικών εργασιών στους εξειδικευμένους αυτούς τομείς. Κανένας κατάλογος κατάταξης περιοδικών δεν είναι δυνατόν να αποσπάσει την ομοφωνία των ειδικών. Για το συγκεκριμένο κατάλογο εκείνο όμως που δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί είναι ότι συγκροτήθηκε με βάση μια σαφώς διατυπωμένη μεθοδολογία και με σαφή και τεκμηριωμένα κριτήρια. Όπως εξάλλου επισημαίνει ο Λ. Λαμπριανίδης στο επικριτικό του άρθρο στην Αυγή, το ζήτημα του ΚΕΕΠ «δεν είναι διοικητικό αλλά ουσιαστικό ζήτημα, που συνδέεται άμεσα με την αντίληψη μας για τη γνώση, για τις σπουδές, αλλά και για τους όρους παραγωγής της γνώσης». Αποτελεί λοιπόν ένα «παράπλευρο» όφελος του ΚΕΕΠ η ανάπτυξη ενός τέτοιου ουσιαστικού διαλόγου στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας αλλά και πανελλαδικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adler, Nancy J. and Anne-Wil Harzing. 2009. When knowledge wins: Transcending the sense and nonsense of academic rankings. *Academy of Management Learning & Education* 8: 72-95.
- Ballas, Apostolos and Vasilis Theoharakis. 2003. Exploring diversity in accounting through faculty journal perceptions. *Contemporary Accounting Research* 20: 619-644.
- Bensman, Stephen J. and Loet Leydesdorff. 2009. Definition and identification of journals as bibliographic and subject entities: Librarianship versus ISI Journal Citation Reports methods and their effect on citation measures. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 60: 1097-1117.
- Ferguson, Gibson. 2007. The global spread of English. *Iberica* 13: 7-38.
- Geary, Janet, Liz Mariott and Michael Rowlinson. 2004. Journal rankings in business and management and the 2001 Research Assessment Exercise in the UK. *British Journal of Management* 15: 95-141.
- Haarmann, H. and E. Holman. 2001. The impact of English as a language of science in Finland and its role for the transition to network society. In *The dominance of English as a language of science*, ed. U. Ammon, 229-260. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Holmes, Alison and Charles Oppenheim. 2001. Use of citation analysis to predict the outcome of the 2001 Research Assessment Exercise for Unit of Assessment (UoA) 61: Library and information management. *Information Research* 6, no. 2 (January), <http://informationr.net/ir/6-2/paper103.html>
- Kodrzycki, Yolanda K. and Pingkang Yu. 2006. New approaches to ranking economic journals. *Contributions to Economic Analysis & Policy* 5, no. 1 (article 24), <http://www.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1520&context=bejeap>
- Marsh, Sarah J. and Courtney Shelton Hunt. 2006. Not quite as simple as A-B-C: Reflections on one department's experiences with publication ranking. *Journal of Management Inquiry* 15: 301-315.
- Martin, B.R. 1996. The use of multiple indicators in the assessment of basic research. *Scientometrics* 36: 343-362.
- Milner, Margaret Moore. 2000. Towards the end of academic freedom, diversity, judgement and accountability: A critique of Casser and Holmes' (1999) journal yardsticks. *Accounting, Accountability and Performance* 6: 99-116.
- Moed, Henk F. 2005. *Citation analysis in research evaluation*. New York: Springer.
- Nisonger, Thomas E. 2004. The benefits and drawbacks of impact factor for journal collection management in libraries. *The Serials Librarian* 47: 57-75.
- Preisler, Bent. 2005. Deconstructing 'the domain of science' as a sociolinguistic entity in EFL societies: The relationship between English and Danish in higher education and research. In *The consequences of mobility*, ed. Bent Preisler, Anne Fabricius, Hartmut Haberland, Susanne

- Kjaerbeck, and Karen Risager, 238-248. Roskilde: Roskilde University, Dpt. of Language and Culture.
- Rousseau, Ronald. 2002. Journal evaluation: Technical and practical issues. *Library Trends* 50: 418-439.
- Seglen, Per O. 1997. Why the impact factors of journals should not be used for evaluating research. *British Medical Journal* 314: 497-502.
- Singh, Gangaram, Kamal M. Haddad and Chee W. Chow. 2007. Are articles in "top" management journals necessarily of higher quality? *Journal of Management Inquiry* 16: 319-331.
- Swanson, Edward P. 2004. Publishing in the majors: A comparison of accounting, finance, management, and marketing. *Contemporary Accounting Research* 21: 223-255.
- Van Fleet, David D., Abigail McWilliams and Donald S. Siegel. 2000. A theoretical and empirical analysis of journal rankings: The case of formal lists. *Journal of Management* 26: 839-861.
- Wu, Xiu-fang, Qiang Fu and Ronald Rousseau. 2008. On indexing in the Web of Science and predicting journal impact factor. *Journal of Zhejiang University Science. B* 9: 582-590.
- Βεργίδης, Δημήτρης. 2008. Σχόλια για τον ταξινομικό ευρωπαϊκό κατάλογο επιστημονικών περιοδικών στις ανθρωπιστικές επιστήμες. *Σύγχρονη Εκπαίδευση* 155: 19-22.
- Σταμέλος, Γιώργος και Παντελής Κυπριανός. 2008. Σκέψεις για τη δημιουργία ευρωπαϊκής λίστας ταξινόμησης επιστημονικών περιοδικών στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες. *Σύγχρονη Εκπαίδευση* 155: 13-18.
- Χρονοπούλου, Αγγελική. 2008. «Λίστα περιοδικών ERIH του ESF», δηλαδή επιστημονικός λόγος επιτηρούμενος και χειραγωγούμενος, με την επιστήμη δέσμια στην παραγωγή του κέρδους. *Σύγχρονη Εκπαίδευση* 155: 23-43.